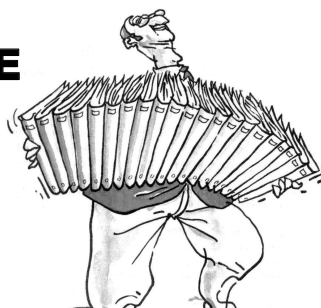

N

NOWOŚCI WYDAWNICZE

Zeszyty Filozoficzne nr 10-11

Wydawnictwo Fundacji Humaniora, Poznań 2004, ss. 189

W najnowszym (podwójnym) numerze „Zeszytów Filozoficznych” znajdziemy szereg artykułów będących wynikiem konferencji naukowej zorganizowanej w październiku 2003 r. przez Polskie Towarzystwo Religioznawcze oraz Wyższą Szkołę Społeczno-Gospodarczą w Tychynie i poświęconej aktualnemu stanowi i perspektywom polskiego religioznawstwa. Teksty te poruszające skądinąd bardzo zróżnicowaną tematykę łączy jednak jedno. Jest nim zainteresowanie autorów tymi aspektami współczesnych badań religioznawczych, które dostarczają obrazu analiz aktualnych i minionych zjawisk religijnych w kontekście ich wkładu w rozwój badań religioznawczych. Kwestią zasadniczą jest zatem określenie naukowych ram religioznawstwa oraz tego, co oznacza w tym przypadku pojęcie „naukowości” tej dyscypliny. Poczynając od badań kościołów, denominacji i nowych ruchów religijnych wywodzących się z tradycji katolickiej w Polsce, tradycji prawosławnej w Rosji i na Ukrainie oraz tradycji gnostycznej, widzimy wyraźnie, że współczesne religioznawstwo (nie tylko zresztą w Polsce) stoi przed niemałym problemem określenia zwartego zestawu własnych założeń teoretycznych i instrumentarium metodologicznego. Badania nad filozoficznymi podstawami ruchu New Age czy spojrzenie na dyskurs religijny jako formę transgresji językowej potwierdzają jedynie przypuszczenia mówiące, że współczesne religioznawstwo powinno stanowić otwartą i elastyczną dyscyplinę badawczą.

Eutanazja. Medyczne, filozoficzne, psychologiczne i teologiczne problemy współczesnej neonatologii

Janusz Gadzinowski, Janusz Wiśniewski (red.), Wydawnictwo Fundacji Humaniora, Poznań 2003, ss. 163

Kwestia eutanazji wydaje się być obecnie wyjątkowo aktualna. Dzieje się tak nie tylko przez zaangażowanie w dyskusję nad tym problemem opinii publicznej, lecz również przez emocjonalne nastawienie, jakie wiąże się nieodłącznie z pytaniem o granice ludzkiej wolności i godności. Niniejsza pozycja zajmuje w tej dyskusji pozycję dość specyficzną, a to dzięki tematyce podejmowanej przez autorów zawartych w tym zbiorze tekstów. Jest nią kwestia śmierci dziecka w okresie okołoporodowym. Problem eutanazji dzieci jest tematem stosunkowo nowym w literaturze fachowej. Książka ta stanowi zatem pozycję tym bardziej cenną z uwagi na to, że omawiane są w niej problemy teoretycznie niedojrzałe i nieposiadające jeszcze sprecyzowanych podstaw badawczych. Praca dzieli się na dwie części. Pierwsza stanowi wprowadzenie w tematykę oraz ukazuje zakres przyjętego pola badawczego. W części drugiej umieszczone zostały analityczne teksty zajmujące się eutanazją dziecka. Rozważania szczegółowe zawierają takie problemy, jak: etyczne i medyczne problemy pośmiertnego cięcia cesarskiego, odmiany eutanazji w okresie okołoporodowym oraz problem jej dopuszczalności względem płodów i noworodków, filozoficzne konteksty śmierci dzieci, kwestie definicyjne związane z eutanazją w neonatologii oraz rozważania nad aspektami myślenia eutanatycznego.

Fenomenologia. Pismo Polskiego Towarzystwa Fenomenologicznego, nr 1/2003

Wydawnictwo Fundacji Humaniora, Poznań 2003, ss. 226

Do rąk czytelnika trafia pierwszy numer czasopisma „Fenomenologia”. Jest to pismo poświęcone ruchowi fenomenologicznemu, lecz przyjmujące jednocześnie formułę otwartą na bliskie fenomenologii prądy w myśli filozoficznej. Wzorem dla redakcji stały się zasady sformułowane niegdyś przez Lestera Embree, jednej z czołowych postaci tego nurtu i jednocześnie redaktora dzieła „Encyclopaedia of Phenomenology”. Embree zdołał swego czasu zachęcić do udziału w tym przedsięwzięciu wydawniczym filozofów o bardzo zróżnicowanych profilach ideowych, jednakże bliskich w jakiś sposób fenomenologii. Prąd ten zdaniem tego badacza wyróżnia zestaw pięciu cech oraz podział na cztery odmiany fenomenologii. Każda z nich przyciąga myślicieli z różnych subdyscyplin filozoficznych. Taki też szeroki profil posiadać ma nowe czasopismo. Ambicją redakcji było także, by niniejszy pierwszy numer „Fenomenologii” ukazał się w trakcie trwania III Konferencji Fenomenologicznej.

Konsekwencją tego założenia jest dobór zamieszczonych w tym numerze tekstów. Numer otwiera tekst jednego z najbardziej znanych światowych fenomenologów Bernharda Waldenfelsa, w którym podejmuje się on odpowiedzi na pytanie o przyszłość tego nurtu filozoficznego. Przyszłość tę widzi on w stworzeniu nowego, pojemniejszego pojęcia dla tego prądu. Dalej znajdujemy interesującą rozmowę ze znanym niemieckim filozofem Ferdinandem Fellmanem, który daje wyraz swym radykalnym poglądom na rolę filozofii w kształceniu akademickim i życiu społecznym. Pozostałe artykuły, sięgające kwestii konfrontacji fenomenologii z psychoanalizą, fenomenologii polityki, kultury popularnej, czy też przedstawiające koncepcję N. Luhmana jako nową wersję fenomenologii, zachęcają do bliższego przyjrzenia się temu nurtowi, chociażby ze względu na jego rosnącą popularność w dzisiejszej filozofii.

Wiesław Banach

Spontaniczność a planowanie. Wokół filozofii społecznej Friedricha A. von Hayeka

Wydawnictwo Fundacji Humaniora, Poznań 2003, ss. 253

Filozoficzna refleksja nad pojęciem ładu społecznego posiada bogatą tradycję w literaturze przedmiotu. Istotnym elementem tej tradycji są prace niemieckiego filozofa społecznego Friedricha Augusta von Hayeka. Podejmowane są w nich najbardziej zasadnicze kwestie dotyczące zasad funkcjonowania społeczeństwa, jak chociażby problem tworzenia, utrzymania i zmiany określonego porządku społecznego. Na szczególne zainteresowanie zasługują te dzieła von Hayeka, w których przedstawia on swoją koncepcję tzw. ładu spontanicznego (ten rodzaj ładu społecznego stanowi niezamierzony efekt ludzkich działań, niemniej prowadzi on w ostateczności do stworzenia pewnego porządku). Opinię tę podziela również autor niniejszego opracowania. Posiada ono zdecydowanie monograficzny charakter i poświęcone zostało problemowi relacji pomiędzy spontanicznymi i intencjonalnymi działaniami ludzkimi w ujęciu tego niemieckiego filozofa. Zawarty w pierwszym rozdziale szkic poświęcony sposobom pojmowania ładu społecznego obecnym w historii filozofii i pokrewnych jej naukach stanowi o kierunku dalszych rozważań tej pracy. Za ważne uważa się koncepcje ładu w filozofii nowożytnej, koncepcję i typologię ładu społecznego wprowadzoną przez S. Ossowskiego oraz problem zbieżności interesów jako jednego z czynników tworzących porządek społeczny. Właściwy problem tej pracy, którym jest von Hayeka koncepcja ładu spontanicznego, został przedstawiony dwojako. Z jednej strony znajdujemy szczegółowe omówienie tej koncepcji, z drugiej strony możemy porównać tezy von Hayeka z jego krytyką planowania społecznego. Tego typu podejście zapewnia szerokie spojrzenie na model filozofii społecznej tego filozofa oraz zwraca uwagę na dychotomiczny obraz współczesnych społeczeństw europejskich zawarty w nieustannym ścieraniu się porządku i zmiany. Dopelnienie tych rozważań stanowi rozdział poświęcony zastosowaniu koncepcji ładu w odniesieniu do takich elementów życia społecznego, jak rynek czy kultura i wyłaniającej się z tego

podejścia wizji otaczającej nas rzeczywistości. Dokonania von Hayeka w zakresie ogólnej analizy mechanizmów funkcjonowania ładu społecznego stanowią jednak dla autora nie tylko ważny fragment historii filozofii, lecz także dogodny punkt wyjścia do przyjrzenia się aktualnym przemianom społecznym dokonującym się w Polsce od dziesięciu lat. Tak też powinny być rozumiane zawarte w tej pracy przemyślenia – jako inspiracja do głębszych refleksji na temat kondycji współczesnego polskiego społeczeństwa.

Anna Brzezińska, Sławomir Jabłoński, Marta Marchow (red.)

Ukryte piętno. Zagrożenia rozwoju w okresie dzieciństwa

Wydawnictwo Fundacji Humaniora, Poznań 2003, ss. 248

Kolejny tom z serii wydawniczej poświęconej szansom i zagrożeniom w poszczególnych okresach życia człowieka zawiera artykuły, których autorów łączy wspólne im zainteresowanie najwcześniejszym etapem rozwoju ludzkiej osobowości – dzieciństwem. Zdaniem autorów zagrożenia rozwoju w okresie dzieciństwa przejawiać mogą się zarówno w zewnętrznym, jak i wewnętrznym oddziaływaniu na osobowość dorastającego dziecka. Założenie to znajduje swoje odbicie w kryterium podziału zebranych w tym tomie tekstów. Są nim poszczególne możliwe czynniki wpływające na kształtowanie się osobowości dziecka w okresie dorastania. Czynnikiem takim mogą być patologiczne wydarzenia okresu dzieciństwa wpływające na kształtującą się młodą osobowość. Temu problemowi poświęcone zostały pierwsze trzy artykuły niniejszego zbioru poruszające kolejno kwestie rozwoju dzieci z tzw. układu ryzyka, problem źródeł braku poczucia ufności w wieku niemowlęcym oraz problem dzieci „zagubionych” niejako w swoich fantazyjnych wyobrażeniach na temat świata. W pierwszym z tekstów określone zostają wyznaczniki grupy dzieci, których rozwój może być szczególnie zagrożony oraz ogólne zasady wspomagania rozwoju takich dzieci. Wskazuje się tu na relacje jednostki i otoczenia, osobistą i społeczną funkcję zachowania, rolę statycznego i dynamicznego podejścia do pomagania dzieciom ryzyka, podwójną rolę obciążeń rozwoju dziecka: źródła stymulacji i źródła zagrożeń, podwójną rolę dorosłego w życiu dziecka, tzw. pomoc wycofującą się jako najlepszy sposób wspomagania rozwoju dziecka oraz dopasowania pomocy do potrzeb dziecka. Zachwianie poczucia ufności dziecka rozpatrywane jest w społecznym kontekście tego zjawiska, podobnie jak kwestia rodzicielstwa, relacje z matką po związku z najbliższym otoczeniem dziecka. Fikcyjne wyobrażenia dziecka o otaczającym je świecie są z kolei poparte przykładem konkretnego przypadku, co doskonale unaocznia konsekwencje tego typu zaburzeń rozwoju. W dalszej części niniejszej pracy zamieszczone zostały teksty poświęcone czynnikom wewnętrznym wy wpływającym z uwarunkowań psychicznych dziecka. Zaliczono do nich negatywny obraz własnego ciała u dziecka, osamotnienie będące wynikiem nieśmiałości i mechanizm „borderline”. Zaburzone poczucie własnej fizyczności ukazane jest poprzez proces lateralizacji. Wyobcowanie ze środowiska rówieśniczego i nieśmiałość dziecka stanowi czynnik zagrażający

dalszemu rozwojowi kompetencji emocjonalnych w późniejszym życiu. Mechanizm zaburzeń osobowości typu „borderline” przedstawiono wraz z historyczną genezą tego zjawiska, uzupełnioną szeroko przedstawionym zapleczem w literaturze fachowej. Pracę zamykają teksty, w których znajdziemy omówienie zaburzeń wynikających z takich przyczyn, jak nadopiekuńczość względem dzieci niewidomych, patologie rodzinne w przypadku dzieci alkoholików oraz traumatyczne konsekwencje doświadczeń wykorzystania seksualnego.

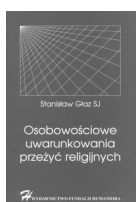

Elżbieta Pakszys, Monika Baer (red.)

Obszary kultur kobiecych w badaniach płci/rodzaju

Wydawnictwo Fundacji Humaniora, Poznań 2003, ss. 234

Kategoria płci i rodzaju stanowi w dzisiejszych badaniach wyjątkowo popularny temat rozpraw naukowych. Tzw. gender studies znajdują bowiem szeroki krąg odbiorców i to nie tylko w środowiskach naukowych. Niniejsze opracowanie powinno także trafić w gusta i zainteresowania wielu czytelników ze względu na poruszany w nim szeroki wachlarz aspektów tego problemu. Tym, co scala ten zbiór, są przyjęte przez autorów ramy tematyczne. Motywem przewodnim są w tym przypadku kulturowe uwarunkowania kategorii płci, zarówno w odniesieniu do współczesności, jak i historycznych przykładów roli kobiety i mężczyzny w kulturze. Tym samym deklarowane jest tu zdecydowane odcięcie się od biologicznego spojrzenia na „istotę” tego, czym jest kobieta i mężczyzna. Nie jest to jednak także kolejny przyczynek do tak modnego ostatnio nurtu „kulturalistów”. Autorzy zawartych w tym zbiorze tekstów zgodnie deklarują skupienie uwagi na kulturowych uwarunkowaniach funkcjonowania kategorii płci/rodzaju w kulturze oraz wyodrębniających się obszarach kultur (w tym przypadku kultur kobiecych). Nie jest to stanowisko nowe. Tego rodzaju podejście reprezentują chociażby badania Margaret Mead, Ann Oakley lub Gayle Rubin z lat siedemdziesiątych. Interesujące wydaje się być jednak odniesienie tej problematyki do polskich realiów i dyskursu feministycznego we współczesnej kulturze popularnej. Historyczne uwarunkowania w kwestii manipulacji ciałem i kategorią płci sugerują teksty otwierające niniejszą pracę, gdzie omówiony został problem wizerunku kobiet w historii kultury zachodniej. Znajdujemy tu szczegółową analizę relacji pozycji społecznej i kontroli nad kobiecym ciałem, pozycji służącej jako specyficznie kobiecej profesji oraz postaci księżnej Lubomirskiej w ówczesnym społecznym kontekście. Współczesne obszary kultur kobiecych przybliżają teksty zawarte w drugiej części pracy. Na wyjątkową uwagę zasługują artykuły poświęcone społeczno-kulturowej sytuacji i postawom kobiet podczas konfliktu w byłej Jugosławii oraz feministycznemu dyskursowi obecnemu w ruchu New Age. Tak ujęta problematyka znajduje wyraz w ostatniej części, w której znaleźć można teksty zajmujące się stereotypowym jednostronnym postrzeganiem kultury z „męskiego punktu widzenia”, obrazem kobiety w popkulturze sporządzonym na podstawie badań marketingowych, jak też fenomenem postaci Judit Polgar.

Stanisław Głaz SJ

Osobowościowe uwarunkowania przeżyć religijnych

Wydawnictwo Fundacji Humaniora, Poznań 2003, ss. 234

Przeżycia religijne stanowią specyficzny rodzaj doświadczeń w życiu człowieka. Stanowią one subiektywne odczucie kontaktu z czymś wyższym, często też niezrozumiałym. Jednym z aspektów badań tego fenomenu są badania z perspektywy ludzkiej psychiki i struktury osobowości. Kwestia ta podejmowana była w przeszłości w dziełach takich uczonych, jak Fromm lub Gigensohn. Poszukiwali oni z jednej strony wyjaśnienia struktury i przebiegu tego fenomenu, z drugiej natomiast starali się ukazać jego uwarunkowania psychiczne i fizyczne oraz wpływ, jaki przeżycie religijne wywiera na całość funkcjonowania człowieka. Tym problemem zajmuje się również autor niniejszej pracy, poświęconej w całości tego rodzaju uwarunkowaniom przeżyć religijnych. Praca została wyraźnie podzielona na dwie części: omówienie teoretycznych podstaw badań nad tym problemem oraz przedstawienie wyników własnych badań autora. Dzięki temu zabiegowi znajdujemy tu nie tylko szczegółowe omówienie stanu i założeń badań nad tym zjawiskiem, lecz także przykładowe zastosowanie tych założeń w praktyce badawczej. Wybrane teorie rozwoju osobowości dostarczają autorowi podstaw teoretyczno-metodologicznych. Zalicza się tu teorię rozwoju i kryteria w rozumieniu K. Dąbrowskiego oraz teorię rozwoju osobowości neurotycznej w ujęciu K. Horney. W przypadku pierwszym za istotne dla dalszych rozważań przyjmuje się określenie definicji pojęcia rozwoju, wprowadzenie jasnego rozróżnienia pomiędzy terminem osobowości, indywidualności i osoby, wskazanie na proces dezintegracji pozytywnej i cech osobowości zintegrowanej wtórnie. Badania K. Horney dostarczają z kolei kryteriów osobowości neurotycznej i pojęcia samej nerwicy. Równie ważny w badaniach przeżyć religijnych wydaje się być problem pytania o sens życia. Miejsce i sposób funkcjonowania człowieka w świecie rozpatrywany jest jednak nie z perspektywy filozofii i zagadnień ontologicznych, lecz z punktu widzenia psychologii. Do czynników kształtujących postawy ludzkie w tym względzie zalicza się kwestię przyjętych wartości, dążenie do samorealizacji, poczucie sumienia, cierpienia oraz miłości. Psychologia religii przybliży zatem zjawisko przeżycia mistycznego znacznie bliżej wewnętrznych potrzeb ludzkich. Uzupełnione zostają one przez elementy sprzyjające przeżyciom religijnym, jak głęboka wiara i modlitwa. Przeżycie mistyczne jest rozumiane przez autora pozytywnie, a wprowadzenie typologii, kolejnych faz, zalet i cech wyróżniających tego typu zjawiska psychiczne pozwala na określenie stanu współczesnych badań tego problemu. Badania własne autora, prowadzone głównie w środowiskach młodzieżowych, odzwierciedlają jedynie wcześniejsze założenia. Zastosowanie metody kwestionariuszowej przyczynia się do uzyskania odpowiedzi na pytanie o poczucie obecności lub nieobecności Boga w życiu dzisiejszej młodzieży. Ważną częścią składową przeprowadzonych badań jest również wprowadzenie rozróżnienia ze względu na kategorię płci, gdyż wpływać ono może istotnie na końcowe wyniki badań.

Zbigniew Drozdowicz (red.)

Oblicza europejskiego pluralizmu

Wydawnictwo Fundacji Humaniora, Poznań 2003, ss. 367

Pojęcie pluralizmu, w różnych jego odmianach, stanowi obecnie jeden z popularniejszych wyrazów w słowniku współczesnego Europejczyka. Zasady pluralizmu należy przestrzegać lub co najmniej ją tolerować. Niezależnie, czy chodzi tu o pluralizm kulturowy, gospodarczy, narodowy lub religijny, niezmiennie podkreśla się potrzebę jego istnienia w nowoczesnych stosunkach europejskich. Temu właśnie problemowi poświęcony został niniejszy tom, w którym udało się zebrać artykuły o różnych obliczach współczesnego pluralizmu europejskiego. Zróżnicowanie tematyki tekstów sprzyja spojrzeniu na problem z wielu perspektyw. W pozycji tej znaleźć możemy artykuły ujęte w cztery wymienione wyżej podstawowe kategorie. Kwestia pluralizmu kulturowego ujęta została w kontekście procesu integracji europejskiej, co sugerują problemy stawiane w zawartych w tej części tekstach. Poszukiwanie jedności w wielości lub wielości w jedności, określenie obszarów pluralizmu w integracji, semiotyczne źródła kultury europejskiej czy też ewolucja europejskiej kultury prawnej to tylko wybrane z nich. W kwestii pluralizmu gospodarczego na szczególne zainteresowanie zasługuje problem regionalnego zróżnicowania Unii Europejskiej, tożsamości polskiej ziemi w kontekście naszej akcesji, lokalnej strategii radzenia sobie z przemianami gospodarczymi na przykładzie Podkarpacia oraz roli międzynarodowych koncernów prasowych. Stosunki pomiędzy narodami Europy stanowią przedmiot refleksji w części poświęconej pluralizmowi narodowemu. W tym miejscu wspomnieć należy kwestie zróżnicowania koncepcji przynależności do narodu, postaw Polaków wobec Francji i Niemiec na przełomie ostatniego wieku i problem narodowego słowackiego socjalizmu. Pluralizm religijny jest z kolei tematem rozważań na tle relacji pomiędzy poszczególnymi odłamami chrześcijaństwa w Europie, działalności nowych ruchów religijnych i sekt (w tym stosunku Kościoła katolickiego i rozwiązań prawnych stosowanych wobec sekt) oraz ogólnych uwag na temat kultury chrześcijańskiej w Europie w XXI w. stojącej na rozdrożu pomiędzy tradycją a pluralizmem.